

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО”**

Харків
2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО”**

(галузь знань 0304 “Право”,
другий (магістерський) освітньо-кваліфікаційний рівень,
напрямок підготовки (спеціальність) 8.03040101 “Правознавство”)

для студентів V курсу денної форми навчання

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 11 від 27.06.2014 р.)*

**Харків
2015**

Програма навчальної дисципліни “Міжнародне приватне право” (галузь знань 0304 “Право”, другий (магістерський) освітньо-кваліфікаційний рівень, напрям підготовки (спеціальність) 8.03040101 “Правознавство”) для студентів V курсу денної форми навчання / уклад.: Є. М. Білоусов, І. М. Жуков, І. А. Шуміло. – Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. – 15 с.

У к л а д а ч і: Є. М. Білоусов,
І. М. Жуков,
І. А. Шуміло

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 4 від 15.05.2015 р.)*

ВСТУП

Курс міжнародного приватного права викладається з метою забезпечення професійної підготовки фахівців за спеціальністю “Правознавство”, що відповідає сучасним кваліфікаційним вимогам. Навчальна дисципліна “Міжнародне приватне право” включає питання про предмет і метод міжнародного приватного права, його систему та джерела, особливості правозастосування в даній галузі, підстави та межі застосування іноземного приватного права судовими органами України, правовий статус суб’єктів, а також вимагає засвоєння особливостей правового регулювання відносин власності, зобов’язальних, сімейних, спадкових, трудових та інших відносин, ускладнених іноземним елементом.

Вивчення дисципліни передбачає розуміння студентами значення основних категорій міжнародного приватного права, змісту основних його інститутів, ознайомлення з судовою та арбітражною практикою у цивільних справах з іноземним елементом та отримання досвіду аналітичної роботи.

У результаті опанування навчальної дисципліни “Міжнародне приватне право” студенти повинні:

знати інститути, поняття та категорії міжнародного приватного права; сучасний стан проблем науки міжнародного приватного права; підстави та межі застосування іноземного права; особливості правового статусу іноземних осіб та їх майна в Україні; основи правового регулювання міжнародного обігу товарів, робіт, послуг та результатів інтелектуальної діяльності; особливості розв’язання колізії юрисдикцій; перспективи та основні напрями розвитку законодавства, що регулює правовідносини з іноземним елементом;

уміти правильно тлумачити і застосовувати колізійні та матеріальні норми міжнародного приватного права; здійснювати правовий аналіз фактичних обставин, що склалися у конкретних правовідносинах; самостійно працювати з нормативними джерелами; використовувати здобутки науки міжнародного приватного права при аргументації власної точки зору та вирішенні професійних завдань.

З М І С Т

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1. Поняття міжнародного приватного права

Предмет міжнародного приватного права. Поняття приватноправових відносин міжнародного характеру. Види іноземного елемента в приватноправових відносинах.

Методи МПП. Колізійно-правовий метод регулювання. Матеріально-правовий метод регулювання.

Система МПП як галузь права та навчальна дисципліна. Співвідношення МПП з іншими галузями національного права та міжнародним правом. Глобалізація світового господарства та зростання ролі міжнародного приватного права.

Історія науки міжнародного приватного права. Історичні та економічні засади виникнення МПП. Норми МПП у римському праві. Розвиток науки МПП у країнах Європи. Основні концепції міжнародного приватного права у вітчизняній науці.

2. Джерела (форми) міжнародного приватного права

Поняття та види джерел МПП. Подвійний характер джерел МПП, їх співвідношення та взаємодія.

Міжнародні договори як джерела МПП. Договір як засіб уніфікації норм МПП. Значення універсальних та регіональних міжнародних договорів у сфері МПП. Багатосторонні та двосторонні договори про надання правової допомоги.

Внутрішнє (національне) законодавство як джерело МПП. Значення кодифікації норм внутрішнього права в галузі МПП, її види. Основні нормативні акти України, що містять норми МПП. Сфера застосування та структура Закону України “Про міжнародне приватне право”.

Поняття правового звичаю, його види. Значення звичаїв у регулюванні відносин міжнародної торгівлі, мореплавства та міжнародних розрахунків. Роль Міжнародної торгової палати в уніфікації звичаїв, правил та термінології. Правила Інкотермс.

Значення судової та арбітражної практики і доктрини у регулюванні відносин МПП.

Концепція *lex mercatoria*, її вплив на судову та арбітражну практику. Форми *lex mercatoria*. Сучасні тенденції розвитку джерел МПП.

Поняття і види уніфікації та гармонізації норм міжнародного приватного права. Значення членства України в Гаазькій конференції з міжнародного приватного права. Міжнародний інститут з уніфікації приватного права (УНІДРУА). Міжнародна торгова палата. Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ).

3. Загальні засади правозастосування в міжнародному приватному праві

Поняття та структура колізійної норми. Загальна класифікація колізійних норм (імперативні, диспозитивні, альтернативні, кумулятивні). Класифікація колізійних норм за формою прив'язки (односторонні та двосторонні). Кумуляція та розщеплення колізійних прив'язок.

Основні формули прикріплення. Особистий закон фізичної особи. Особистий закон юридичної особи. Закон місцезнаходження майна. Автономія волі сторін. Закон місця завдання шкоди. Закон країни суду. Закон найбільш тісного зв'язку. Закон продавця. Закон прапора.

Проблема кваліфікації колізійної норми. Основні теорії кваліфікації. Конфлікт кваліфікацій. Вирішення проблеми конфлікту кваліфікацій у національній доктрині МПП.

Застосування колізійних норм. Поняття зворотного відсилання та відсилання до права третьої країни. Інститут “обходу закону” в колізійному аспекті. Правила встановлення змісту та застосування іноземного права відповідно до Закону України “Про міжнародне приватне право”.

Застосування права країн з множинністю правових систем: інтерперсональні, інтертемпоральні та інтерлокальні колізії. Інститут публічного порядку в МПП. Імперативні норми закону країни суду та закону третьої держави.

Взаємність і реторсії.

4. Суб'єкти міжнародного приватного права

Фізичні особи як суб'єкти МПП. Поняття особистого закону фізичної особи та сфера його дії. Колізійні аспекти подвійного громадянства та безгромадянства фізичних осіб. Особливості правового статусу іммігрантів, біженців та осіб, яким надано політичний притулок, в МПП. Приватноправові аспекти встановлення національного режиму для іноземців в Україні.

Особливості визнання іноземця обмежено дієздатним та недієздатним. Колізійні аспекти опіки та піклування. Оголошення іноземця безвісно відсутнім чи померлим та його наслідки в Україні і за кордоном.

Юридичні особи як суб'єкти МПП. Поняття національності юридичної особи та особистого закону юридичної особи. Критерії визначення особистого закону юридичної особи: місце заснування юридичної особи, місцезнаходження адміністративного центру юридичної особи, місце здійснення основної діяльності, критерій “контролю”.

Правове становище іноземних юридичних осіб в Україні. Організаційно-правові форми діяльності іноземних юридичних осіб в Україні. Представництва та філії.

Транснаціональні корпорації в міжнародному приватному праві.

Особливості створення та діяльності офшорних компаній. Проблеми, пов'язані з правовим регулюванням господарської діяльності компаній, розташованих в офшорних зонах.

Міжнародні юридичні особи.

Держава як суб'єкт міжнародного приватного права. Особливості правового становища держави в міжнародному приватному праві. Характеристика міжнародних приватних правовідносин, учасницею яких є держава.

Поняття імунітету держави в МПП. Теорії абсолютного, функціонального та обмеженого імунітету, їх вплив на формування національного законодавства про імунітет іноземних держав.

Види імунітету держав в МПП. Юрисдикційний імунітет іноземної держави. Імунітет від попередніх заходів по за-

безпеченню позова. Імунітет держави від примусового виконання іноземного судового (арбітражного) рішення. Імунітет держави від застосування норм іноземного права. Імунітет працівників держави. Імунітет власності держави.

Міжнародні договори щодо імунітету держав. Норми про імунітет іноземної держави в законодавстві України.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

5. Право власності в міжнародному приватному праві

Особливості правового регулювання відносин власності в МПП. Колізійні питання права власності. Закон місцезнаходження майна як основний колізійний принцип у сфері майнових правовідносин в МПП. Виникнення та припинення права власності та інших речових прав в МПП.

Колізійні питання права власності та інших речових прав на рухоме майно, що перебуває в дорозі.

Правове регулювання іноземних інвестицій в міжнародному приватному праві. Правовий режим діяльності іноземних інвесторів в Україні. Гарантії майнових прав іноземних інвесторів в угодах СОТ.

Правове становище власності України за кордоном. Колізійні аспекти повернення національної культурної спадщини.

6. Інтелектуальна власність у міжнародному приватному праві

Поняття виключних прав на результати творчої діяльності за участю іноземного елементу. Територіальний характер інтелектуальної власності та особливості її регулювання в міжнародному приватному праві. Стокгольмська конвенція Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 р.

Міжнародно-правова охорона авторських прав. Уніфікація авторського права. Основні міжнародні угоди щодо охорони авторських та суміжних прав.

Поняття промислової власності з іноземним елементом.

Промислова власність та її міжнародна охорона. Міжнародне співробітництво та закордонне патентування прав на об'єкти промислової власності. Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р.

Угода СОТ щодо торговельних аспектів прав інтелектуальної власності.

7. Правочини та зобов'язання в міжнародному приватному праві

Поняття та види правочинів з іноземним елементом. Форма та зміст правочину. Сфера дії права, що застосовується до правочину.

Особливості колізійного регулювання договірних зобов'язань в МПП. Колізійні прив'язки, що застосовуються до договірних зобов'язань з іноземним елементом. Автономія волі сторін в колізійному праві України.

Уніфікація правового регулювання в галузі міжнародних комерційних угод.

Договір міжнародної купівлі-продажу товарів. Колізійно-правове регулювання міжнародних договорів купівлі-продажу товарів. Віденська конвенція ООН "Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів".

Загальна характеристика угод СОТ щодо міжнародної торгівлі.

Позадовірні зобов'язання в МПП. Види позадовірних зобов'язань, ускладнених іноземним елементом, та колізійні підходи до їх регулювання. Сфера дії права, що підлягає застосуванню до зобов'язань, які виникли внаслідок завдання шкоди.

Особливості колізійного регулювання відшкодування моральної шкоди.

Особливості колізійного регулювання відшкодування шкоди, завданої іноземною державою.

Роль міжнародних угод у колізійно-правовому регулюванні зобов'язань із завдання шкоди. Гаазька конвенція про право, що застосовується до відповідальності виготівника 1973 р.

Регламент ЄС 2007 р. про право, що застосовується до деліктних зобов'язань.

Представництво, довіреність та позовна давність у міжнародному приватному праві.

8. Міжнародні перевезення

Договір міжнародного перевезення вантажу, пасажирів та багажу. Поняття міжнародних перевезень. Міжнародні транспортні організації та їх роль в уніфікації законодавства про міжнародні перевезення.

Міжнародні морські перевезення. Колізійні норми Кодексу торговельного мореплавства України. Типові форми чартерів. Коносамент та його юридичне значення. Брюссельська конвенція про уніфікацію деяких правил про коносамент 1924 г. (в ред. 1968 г.). Конвенція ООН про морське перевезення вантажів 1978 р. Міжнародна морська організація (ІМО).

Міжнародні залізничні перевезення. Угода про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) 1980 р. Угода про міжнародне залізничне сполучення (СМГС) 1951 р. (в ред. 1992 р.). Межі відповідальності залізниць внаслідок псування чи втрати вантажу.

Міжнародні автомобільні перевезення. Конвенція про договори міжнародного дорожнього перевезення вантажів (КДПВ) 1956 р. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП від 14.11.1975 р. Відповідальність автоперевізника за втрату вантажу.

Міжнародні повітряні перевезення. Монреальська конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень від 28.05.1999 р. Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО). Відповідальність авіаперевізника перед пасажирами та вантажовідправниками за невиконання умов договору.

Міжнародні річкові перевезення. Будапештська конвенція про договір перевезення вантажів внутрішніми водними шляхами від 22.06.2001 р.

Міжнародні змішані перевезення. Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів від 24.06.1980 р. Правовий режим оператора міжнародного змішаного перевезення.

9. Трудові відносини в міжнародному приватному праві

Загальна характеристика трудових відносин в МПП.

Колізійне регулювання міжнародних трудових відносин. Принцип автономії волі, закон місця укладення договору, закон місця виконання трудової функції.

Міжнародно-правове регулювання праці. Роль конвенцій Міжнародної організації праці (МОП). Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів 1977 р.

Працевлаштування іноземців в Україні. Принцип національного режиму в галузі трудових відносин. Дозвільний порядок працевлаштування іноземців в Україні.

Трудові права українських громадян за кордоном. Праця громадян України за контрактом з іноземним роботодавцем. Праця громадян України за кордоном за контрактом з українським роботодавцем. Ліцензування діяльності, пов'язаної із працевлаштуванням громадян України за кордоном.

Правове регулювання праці співробітників міжнародних та міждержавних організацій.

10. Шлюбно-сімейні відносини в міжнародному приватному праві

Особливості правового регулювання шлюбно-сімейних відносин у праві різних держав.

Колізійне регулювання укладання та розірвання шлюбу в МПП. Колізійні норми Сімейного кодексу України. Колізійні норми двосторонніх та багатосторонніх угод про правову допомогу у цивільних, сімейних та кримінальних справах.

Майнові відносини подружжя в міжнародному приватному праві. Спільний особистий закон подружжя.

Міжнародне усиновлення та його наслідки. Законодавство України в галузі усиновлення дітей громадян України іноземцями. Європейська конвенція про усиновлення дітей 1967 р. Функції консульських установ України за кордоном в галузі усиновлення та опіки й піклування. Приєднання України до Нью-Йоркської конвенції про стягнення аліментів за кордоном 1956 р.

Аліментні зобов'язання в міжнародному приватному праві. Порядок стягнення аліментів з батьків, які виїжджають за кордон на постійне місце проживання.

11. Спадкові відносини в міжнародному приватному праві

Основні колізії у спадкуванні за МПП. Колізійні норми спадкового права в законодавстві України.

Міжнародно-правове регулювання спадкових відносин. Вашингтонська конвенція про одноманітний закон про форму міжнародного заповіту 1973 р. Європейська конвенція про встановлення правил реєстрації заповітів 1972 р.

Спадкові права іноземців в Україні. Принцип національного режиму. Особливості спадкування рухомого та нерухомого майна. Спадкові права українських громадян за кордоном. Принцип взаємності. Роль консульських установ України за кордоном у сфері захисту спадкових прав громадян України.

Правовий режим відумерлої спадщини у міжнародному приватному праві.

12. Колізія юрисдикцій в міжнародному приватному праві

Поняття колізії юрисдикцій в міжнародному приватному праві. Методи правового регулювання вирішення спорів за участю іноземного елемента.

Принципи правого регулювання вирішення транскордонних спорів. Принцип суверенної рівності держав. Принцип взаємності. Принцип міжнародної ввічливості. Застосування закону місця суду (*lege fori*). Автономія волі сторін.

Судовий імунітет та його види. Джерела регулювання імунітету в трансграничних відносинах. Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності.

Участь України в міжнародних договорах щодо підсудності справ з іноземним елементом. Міжнародна підсудність у праві України та праві зарубіжних країн.

Угода сторін щодо зміни міжнародної підсудності. Право, що застосовується до угод про міжнародну підсудність, та

загальні принципи розв'язання правових колізій. Умови дійсності угоди щодо міжнародної підсудності.

Вручення судових документів за кордоном. Джерела регулювання та основні способи транскордонної доставки судових документів. Колізійні проблеми отримання доказів за кордоном.

Міжнародне приватне право в діяльності міжнародного комерційного арбітражу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Підручники, навчальні посібники, тексти лекцій

Міжнародне приватне право. Загальна частина: підруч. / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. – К.: Алерта, 2012. – 376 с.

Міжнародне приватне право. Особлива частина: підруч. / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. – К.: Алерта, 2013. – 400 с.

Міжнародне приватне право: підруч. / за ред. В. П. Жушмана, І. А. Шуміло; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2011. – 320 с.

Лунц Л. А. Курс международного частного права: в 3-х т. / Л. А. Лунц. – М.: Спарк, 2002. – 1007 с.

Монографії

Ануфриева Л. П. Соотношение международного публичного и международного частного права: правовые категории / Л. П. Ануфриева. – М.: Спарк, 2002. – 415 с.

Баймуратов М. О. Міжнародне приватне (колізійне) право України: правосуб'єктність осіб (теоретико-методологічні аспекти): [моногр.] / М. О. Баймуратов, Р. В. Чорнолуцький. – Суми: Унів. кн., 2009. – 252 с.

Бігун В. А. Міжнародний цивільний процес: гл. 8 / В. А. Бігун; за заг. ред. В. В. Комарова // Проблеми теорії та практики цивільного судочинства. – Х.: Харків юрид. – 2008. – С. 779-841.

Блищенко И. П. Прецеденты в международном публичном и частном праве / И. П. Блищенко, Ж. Дориа. – 2-е изд., доп. – М.: МНИМП, 1999. – 472 с.

Логвінова М. Усиновлення (удочеріння): національно-та міжнародно-правові аспекти / М. Логвінова; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 90 с.

Мережко А. А. Наука международного частного права: история и современность / А. А. Мережко. – К.: Таксон, 2006. – 356 с.

Мережко А. А. Транснаціональне торговельне право (lex mercatoria) / А. А. Мережко. – К.: Таксон, 2002. – 464 с.

Мережко О. О. Проблеми теорії міжнародного та приватного права / О. О. Мережко. – К.: Юстиніан, 2010. – 320 с.

Міжнародне приватне право: питання кодифікації: [моногр.] / В. І. Кисіль. – К.: Україна, 2005. – 480 с.

Рамберг Я. Коментар ІСС до правил Інкотермс 2010. Роз'яснення та практичне використання / Я. Рамберг. – К.: Асоц. експортерів і імпортерів “ЗЕД”, 2011. – 216 с.

Степанюк А. А. Міжнародне приватне право: теоретичні аспекти правового регулювання / А. А. Степанюк; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х.: Майдан, 2005. – 200 с.

Столярський О. В. Правове регулювання міжнародних перевезень: навч. посіб. / О. В. Столярський; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – К.: Знання, 2012. – 318 с.

Legal Issues in International Trade / ed.: Petar Sarcevic, Hans van Houtte. – London; Dordrecht; Boston: Graham & Trotman / Martinus Nuhoff/, 1990. – 225 p.

Folson Ralph H. International Business Transactions / Ralph H. Folson, Michael Wallace Gordon, John A. Spanogle. – 3rd ed. – St. Paul, Minn : West Publishing Co, 1988. – 509 p.

Навчальне видання

Електронне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО”

(галузь знань 0304 “Право”,
другий (магістерський) освітньо-кваліфікаційний рівень,
напрямок підготовки (спеціальність) 8.03040101 “Правознавство”)

для студентів V курсу денної форми навчання

Укладачі: Є. М. Білоусов,
І. М. Жуков,
І. А. Шуміло

Відповідальний за випуск *М. В. Буроменський*

Редактор *Л. М. Рибалко*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2015

Підп. до друку .2015. Вид. № 107.
Зам. № 107.